

КАК ДА ПИШЕМ

ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ФРАГМЕНТ ОТ ХУДОЖЕСТВЕН ТЕКСТ

(последната задача от теста за матура по БЕЛ)

Фрагмент – отрязък, къс, откъс, част, парче, извадка.

Частта от цялото проявява качествата на цялото. И притежава самостоятелен смисъл като елемент от общата структура. Интерпретацията на отделен фрагмент от художествения текст повтаря логиката на цялостния прочит в границите на един негов етап (прочитът се разгръща във времето и в този смисъл е процес).

Откъсът има свое съдържание, открояващо някоя от **подтемите** на текста. Чрез него се поставя някакъв **проблем** (въпрос), на който се дава определено художествено решение: чрез **композицията** му, чрез **човешкото присъствие** (персонажи, субектно-обектни отношения), **времето и пространството** на случването/преживяването, **словоупотребата** (начина на говорене). Т. е. Общите характеристики на текста се търсят като проявление и в избрания отрязък.

В същото време се осмисля и мястото, ролята на фрагмента в произведението – в зависимост от това дали е в началото, в същинската му част или на финала. Така се оценява **контекстуалната свързаност** между частта и цялото. Следващият етап на обобщение е оценяването на текста в творчеството на автора и в условията на времето на създаването му.

Логиката на интерпретацията може да бъде в една от двете посоки: от частното към общото – **фрагмент-текст-контекст**, или от общото към частното – **контекст-текст-фрагмент**. Ако не се познава целият текст, авторът и времето на текстопораждането, интерпретацията се ограничава в смисъла на фрагмента като някакво относително самостоятелно изказване.

Построяването на съчинението наподобява модела на ЛИС: **увод, теза, аргументация, обобщение** – но се отличава от него с конкретната си насоченост към определен момент от зададения текст. В този смисъл то е по-лаконично, уводът и тезата може да се слоят, по-синтетично е и обобщението. Оценяването на интерпретацията зависи от пълнотата и задълбочеността в разчитането на предложения откъс (вж. *Критерии за проверка и оценка на Зрелостния тест по БЕЛ*)

ПРИМЕР:

„Чужд сред свои“ – коментирайте проблема за отчуждението на лирическия герой във фрагмента от стихотворението на Ботев „Майце си“:

*Весел ме гледат мили другари,
че с тях наедно и аз се смея,
но те не знаят, че аз веч тлея,
че мойта младост слана попари!*

*Отде да знаят? Приятел нямам
да му разкрия що в душа тая:
кого аз любя и в какво вярвам –
мечти и мисли – от що страдая.*

ПРИМЕРНА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ:

„Майце си“ е първото публикувано Ботево стихотворение (1868), изказващо неудовлетворението на един млад човек от себе си и от света, в който му е отредено да живее. Екзистенциалната криза е характерна за прехода от младост към зрелост, но в ситуацията на текстопораждането тя се задълбочава от социалните и духовните ограничения на робската действителност. Именно сблъсъкът на индивидуалната разколебаност (героят няма ясна житейска цел) с неразбирането на най-близките поражда и усещането на субекта за неосъщественост. Своята драма той изповядва пред най-скъпия човек – майката.

Избраният фрагмент от текста следва началното питане за причините, чието следствие е опустошената младост на героя. „Злочестият скитник“ се е завърнал в света на своите. Но се оказва чужд сред тях. Двете строфи градират степените на отчуждаването.

„Другарите“ предполагат близост по възраст, емоционалност, възприемане на света. Поведението на Аз-а обаче само привидно го приобщава към тях: „Весел ме гледат мили другари,...но те не знаят, че аз веч тлея“. Противопоставителната синтактична конструкция („но“) потвърждава невъзможността за разбиране, за вместиране на различния в общността.

По-общото „другари“ (другите като мен) се конкретизира в поинтимното „приятел“ (някой, с когото ми е приятно). Но понятието се появява в категорична отрицателна позиция (нямам). И окончателно изключва единомислието, споделеността на говорещия с някого. Третоличният изказ (за разлика от „ти ли си, мале“ – 2 л.) допълнително акцентува духовната отдалеченост на героя от останалите.

Римовото озвучаване на стиховете поддържа изказания смисъл. Първата строфа на фрагмента свързва чрез римата първия с четвъртия и втория с третия стих (другари-попари, смея-тлея). Обхватното римуване е много рядко в ранната българска поезия. В случая чрез него се срещат противоположни (антиномични) значения, като отрицателните (попари, тлея) елиминират положителните (другари, смея). Така всъщност се повтаря вече внушеното усещане за болезненото разпадане на Аз-овата личност, подсилено чрез метафоричното въздействие на глаголите „тлея“, „попари“. По подобен начин въздейства и кръстосаната рима в следващата строфа (нямам-вярвам, тая-страда).

Неприетостта на героя в социалната общност подготвя много по-страшното признание, изказано в следващите стихове „но тука вече не се надявам тебе да любя, сърце догаря“. Обърнати към майката, тези думи отричат неприкосновеността на връзката с най-близкия човек, дал живот, останал без смисъл.

Натрупването на разочарованията като процес на духовно умирање в „Майце си“ естествено довежда и желанието за физическа смърт. Финалните стихове го изричат два пъти: „Пък тогаз нека измръзнат жили, пък тогаз нека изгния в гроба!“ Но грубостта и агресивността на изказа внушават емоция (гняв, несъгласие със съдбата), която не е нищо друго, освен воля за живот.

Така още първият текст на Ботев назовава противоречивата природа на

неговия лирически човек. Той е разкъсан между любовта и разочарованието, близостта и отчуждението, живота и смъртта. Но е единен в порива си към търсения смисъл – на битието и на самия себе си. Следващите стихотворения на поета постепенно откриват и целта им (свободата), и пътя за постигането ѝ (борбата).

Маркираната част от интерпретацията обхваща само посочения фрагмент, докато началото и края създават контекстуалната рамка – на целия текст и на Ботевото творчество във времето на създаването му.